

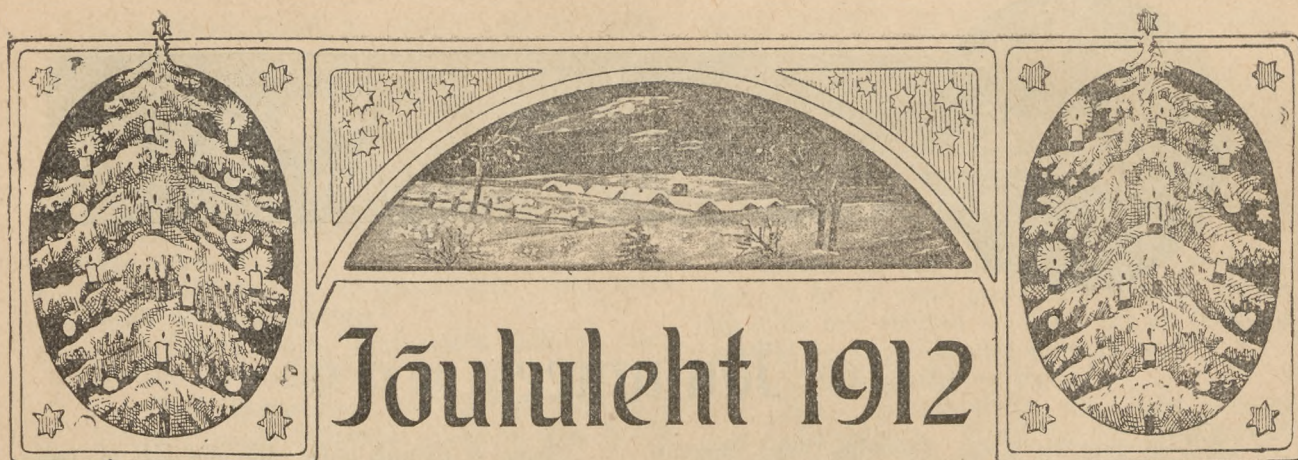
Jõulu leht

1912.

ENSV TA Fr. R. Kiewzwaide
Kirjandusmuuseum
Arhiivraamatukogu

1957:1141

P ü h a j õ u l u õ h t u

on jälle kätte jõudnud: Meil on täna Õnnistegija sündinud.

Nii kuulutati seda rõõmusõnumit ligi 2000 aasta eest Betlema väljadel karjastele.

Sedajama rõõmusõnumit kuuleme meie ka täna sel kaalil õhtul kirikus ja igas kristlikus majas ning laulame tulede säral jõululaulusid.

Nii rõõmsaid mälestusi ei jäta üksi teine jumalateenistus meie hingesse järele kui jõuluõhtune jumalateenistus.

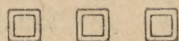
Kirikust töttavad inimesed jõuluõhtul iseäranis heas meeleolus ja sulanud südamega koju ja koguvad ehitud jõulupuu ümber kokku. Siin on kõigil ruumi: noorel ja vanal, rikkal ja vaesel, peremehel ja sulasel, näitab nagu armastaks igaüks oma ligimest kui iseennast. Kõikidel on jõululaps sündinud, kõikidele rõõmu saanud, kõiki ühelt kristlikult perekonnalt ühendanud.

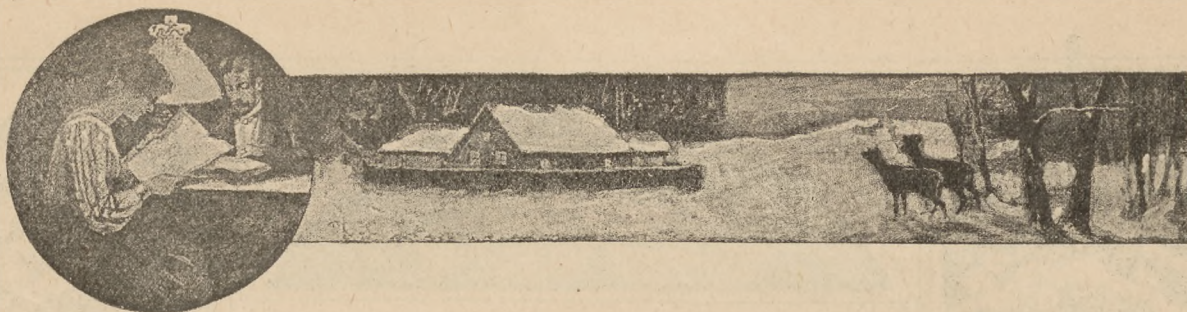
Kõiki seda nähes lähed süda rõõmsamaks ja uus kosutav lootus täidab rinda, et inimesejugu tõeste kord nii kaugele omas igapäevases elus jõuab. Jõuluõhtul näitab, et rahu täiesti maa peal on ja inimestest heameel. Wiibigu tema õnnistus kõige maailma rahwaste peal ja edendagu kõiki häid püüdmisi rahwaste elus, nii et see aeg jääda tuleks, kus wenna armastus mitte ainult suus waid ka südames asuks.

Siis ei kõlستا riigid ja rahwad enam sõjariistu ega tapa rahuarmastuse nimel üksteist; siis ei weeta õiguse ja wabaduse eest wõitlejaid wangikodadesse ega tapalawale, ja ahne mammonakorjaja pöörab oma meelt ja jätab kaasinimese kurnamise järele. Elu wõtab armsa kaju ja Jumalal saab inimestest heameel, siis awab taewas ennast maale ja Looja astub ise meie keskele, et põlwest-põlweni ja igaweste meie juurde jääda.

Sellepärast, sõbrad, katsume auumääriliselt jõulupühi pühitseda ja inglilaulu südamest südamesse hüüda:

Uu olgu Jumalale kõrges, rahu maa peal ja inimestest hea meel!

○○○ Jõulumees ○○○

Kell wiis oli Edith Fabricius oma wiimase flaweritunni ära annud ja Mihkli kiriku kell lõi kuus, kui ta koju jõudis. Kui palju waewa oli ta selle tunni jooksul näinud! Wae-walt suutiswad tema käed kõiki neid pakikesi kanda, mis tal kõik kanda oli. Kui mitte poisikene, kes temale jõulupuu tõi, oma teist kätt natu-kene wabaks teha ja uft awada poleks saanud — tema ei oleks seda sugugi suutnud.

„Kui kõrgele lähete, preili?“ küsis pois, ja nikutas rahulolles peaga, kui küsitaw wastas:

„Esimene korra peale.“

„Eiis olete arst Hilgersi sugulane, kes minu isa arstis?“

Uga neuu raputas ägedalt oma ilusat pead ja wastas:

„Ei, sugulane pole ma mitte.“ Ja kui ta paar astet kõrgemale oli astunud, küsis ta: „Kas sa tunned siis arsti?“

„Peenikene herra! Kui tema meie tuppä tuli, oli isa rõõmus ja tema tegigi isa terweks.“

Olid nad kotta jõudnud, nägi pois ühel pool ukse peal nimekaarti: „Dr. Werner Hilgers, tegew arst,“ teisel pool selle wastu: „Oksed Fa-bricius.“ Pois pidi wiimase ukse juures helis-tama ja siis oli kohe kergeid sammusid kuulda.

„Kas sina oled, Edith?“

„Jah, õekene! Uga kui sa ukse lahti teed, siis pigista filmad kinni. Minu juures on jõulu-mees.“

„Niisama ka minulgi! — Noh, mina tahtsin muidu — ja ma tean ka, mis ma sulle tooksin: ühe nii armsa mehe, niisuguse — kui . . .“

Ja ta näitas üle õla tagasi arsti ukse poole.

Edith ei pannud õe „loba“ tähelegi, waid ütles temale:

„Sead ööd!“ ja tema hääl ei olnud mitte armsa kõlaga.

„Mitte wahtida — jah, mitte wahtida!“

Helene Fabricius, kes sõnakuulelikult kinniste filmadega ja heleda naeruga ukse juures seisis, wõis küll öest wiis aastat wanem olla, ja temal ei olnud mitte nii ilusat kuju, roosikarwa palgeid, ega kuldseid juukseid nagu õel. Uga jüdamä headus paistis tema näost välja.

Tema ei näinud mitte, mis õde ligi oli too-nud, aga kuuse lõhn tungis temal ninasse. Kui pois sai araha saades, heameelega välja oli läi-nud, langes ta oma õele kaela.

„See on jõulupuu! Oh, armas Edith, ära ole kuri, ma muretsesin ka jõulupuu, et sinu waewa wähendada.“

Noor flawerimängu õpetajanna naeris rõõm-salt.

„Ja sellepärast olen mina kaupmehega wee-rand tundi kaubelnud! — Kas näed, Leenikene, see pole mitte hea, et meie oma asju üheteise eest salajas peame.“

„Nüüd tulewad meile toredad jõulud! Nüüd aga ruttu tööle! Muidugi peame meie neid mõ-lemaid ehtima.“

„Uga kas sa, Edith, ei tahaks esiteks weidi süüa ja pisut puhata. Kui keegi juba hommiku kell 10 wahetpidamata kuni õhtu kell 7 tunda annab, siis peab ta puruwäsinud olema.“

„Hoidku Jumal, mina olen praegu nii wirt, just kui oleks alles woodist välja tulnud, ja ma rõõmustan kui laps oma jõuluõhtu üle.“

Ta wõttis oma pakikesed lahti ja nad haf-fasid kuuse ehtima. Selsamal ajal helises jälle uksekell.

„Oh häda — wõõrad!“ ütles ta. „See ei tule mitte parajal ajal. Waata, Leeni, ehk saad temaga väljas walmis.“

„Tere õhtust, preili Edith. — Kas tohin ma teid pühade ettevalmistamises segada?“

Rääkija oli ilus ja peenikese kombetega noor-meis ning ta hääl oli niisama rõõmus nagu fil-madki. Edith aga, kes ainult sõrmeotstega pa-futud kätt puudutas, oli korraka väga tõsine.

„Ei, tohtri-herra, Teie ei tohi mind mitte segada, sest nii wiisi ei saa ma oma tööga mil-lalgi walmis. Uga meie wõime ka siis rääkida, kui ma tööd teen.“

„Muidugi! — Ja minul on lõbu Teid waa-delda. Kui mul omal mitte nii wähe aega ei oleks, siis palaksin ma luba, Teid natukene aidata tohtida.“

Wõõras seisis neuu wastu laua ääres, ja tema palgelt wõis lugeda, et tal tõesti rõõm oli

Edithi sõrmeliikumisi, ta värsket palet ja juukse-
lokkisid waadelda.

„Ras Teie täna õhtul veel haigete juurde
lähete?“

„Jah, lähen veel ühe haige juurde.“

„Muidugi ühe rikka haige juurde?“

Seda oli ta nii kõrgilt ja terawalt ütelnud,
et ei mitte arst Hilgers, waid ka tema õde imes-
tuslega uiles waatas.

„Wähemalt on tal seda üleliia, mida teised
omale asjata soowiwad.“

„Teiste haigete juurde oleks Teil ju täna
muidugi raske minna.“

Preili Helene pani laua all käed kokku, ja ta
filmadest paistis kohumine, mida ta oma õe sõ-
nade üle tundis.

„Ei, teised peawad täna juba ilma minuta
terweks saama, ja see on ka haigele kergem, toh-
trita läbi saada, kui Teie ehk seda arwate.“

„Arstide fissetuleku peale mõjuks see hal-
wasti, kui nad seda teaks.“

„Mina hoian ennast neile seda ütlema, se-
preili Edith. Teile wõin seda küll ütelda; sest
Teid ei tahaks ma ialgi oma haigete hulgas näha.“

„See tuleks mulle ka kalliks maksma! — Ah,
pidin pea ära unustama — Teie olete eila siia
midagi ära kaotanud. Ras lubate, et seda Teile
tagasi annan.“

Ta tõmbas laeka lahti, ja andis ühe koku-
pandud paberi arsti kätte. See tegi seda lahti,
lõi filmad selle peale, ja waatas siis kaua Edith
Fabriciuse peale, kes laua äärde oli istunud ja
oma töö üle kumardas. Siis naeris ta waikselt
iseeneses.

„Täna Teid,“ ütles ta sõbralikult. „Mina
kaotasin eila paberi ära ja mul oleks raske olnud,
seda arwet uuesti kirjutada. Selle waese rahwa
seas on teenistus wäikene. Mul on oma rikka haige
eest veel tarwis hoolitseda. — Hääd ööd, preili
Edith! — ja rõõmsaid pühi! Mina saan ka ehk
pühade ajal teada, mis jõulumees teile on toonud?“

Nii peagi kui külaline väljas oli, hiiudis He-
lene kohkumult:

„Mu Jumal, Edith, mis sa tegid? Miks sa
arstiga nii pahaselt rääkisid? Mis peab ta nüüd
sinust arwama?“

„See on mul üks kõik, mis ta minu arwab.“

„Mina ei saa sinust mitte aru. Ras sa tema
sõprusest mitte midagi lugu ei pea?“

„Mitte kõige vähemat.“

„Oh, see ei wõi tõi olla, Edith! Mina olin
tänni selle mõtte juures õnnelik, et teie südamed
ühel päewal üks teist leiawad.“

Õde naeris, aga see ei olnud mitte enam
endine päikese-paistelik ja loomulik naer.

„Misjuguheid imelikka õhulosisid õe-armastus
ka ehitada wõib! Dr. Hilgers on siit saadid selle
pääle niisama wähe mõelnud kui minagi.“

„Oh ei, tema on selle peale mõelnud, usu
mind, Edith! Tema on sinu wastu hää. Kui sa

ainult kuuleksid, kui aupakkisult ta sinu äraolekul
sinust räägib.“

„Mina aga ei wõi seda austust kahjuks
mitte sallida. Ja kui sa, Leenike, mulle midagi
hää tahad teha, siis luba mulle, et sa sellest enam
ei ialgi ei räägi.“

„Taewa pärast — miks siis mitte? Nii suur
ei wõi sinu põlgus tema wastu olla.“

„Seda ei wõi mitte põlguseks nimetada.
Kui ma ka ial tema poole olen hoidnud, siis on
see nüüd kõik möödas — nüüd, kus ma kindlaste
tean, et ta ilma südameta inimene on.“

„Ilma südameta — tema?“

„Jah! Ja seda oleksin mina juba ammugi
aru saada wõinud. Arstil, kes iga päew haigust
ja häda näeb, ja siiski veel rõõmus on, ei ole
südan. Ja kas tead, mis paber see oli, mis ma
talle tagasi andsin? — See oli arwe, et temal
selle waese haige käest 20 rubla saada on, kes
siin neljanda korra peal elab, kes waewalt oma
kolme kuulisest haigusest paranema on hakanud
ja kes waewalt teab, kust oma wäele lapsele leiba
wõtta. Ja arwe all oli veel 24. jõulukuupäew
— nii siis just tänane päew kirjutatud. Nii wal-
mistas siis tohter Hilgers oma ligimestele pühade
rõõmu.“

Kui wäga ka Helene oma õde waigistada
püüdis, ei andnud teine mitte järele.

„Alga Leeni, mida meie oma teise jõulupuuga
peale hakkame — meie juures pole temal mingit
wäärtust. Wiime selle waese mehe lastele.“

„Kui hea sa oled, Edith. Jah, teeme seda
kohe, enne kui meie veel oma jõulupuud ehime.“

Ruttu asusiwad nad tööle ja poole tunni
pärast sätas waeslaste jõulupuud ehetes.

„Küünlad süütame siis põlema kui juba üle-
wal oleme. Mina kannan jõulupuud, ja sina,
Leeni, wõtad pakfised oma kätte!“

Ja neil oli ka õnne — keegi ei tulnud neile
trepi peal wastu. Edith pidi ju kõlistama, kui ta
tähele pani, et uks finni ei olnudki, waid praoksil.
Toas algasid laste häälled laulu:

„Püha öö, õnnistud öö!“

Lapsed laulsid segi, üks teisest ikka paar takti
ees, aga südamest.

„Lähme ilma kõlistamata sisse, et meie teisi
ei sega,“ ütles Edith.

Esil oli pime, aga elukammer oli kõik walge,
ja Edith piilus ukse wahelt sisse.

Alga ta nägi, et tema jõulupuud ka siin üle-
aru oli, sest veel suurem ja toredam jõulupuud
seisis kambris, kui nende oma. Ja selle ümber
seisid haige Unterbergi lapsed, ja tõstsid kui orli-
wiled oma häält. See, kes neid laulda käskis,
oli jõulumees. Tema suur, pruun mantel ja piff,
walge habe ja tugew witsakimp kaenla all, oleks
lastele küll hirmu päälle ajanud, kui mitte tema
armsad filmad ja piff kraamikott, mis kõikjugu
maiusasju täis oli, neid poleks meelitanud.

Jõulud tulewad.

Lumesügavuse ja külma peale vaatamata rändab jõulumees, lumefingad all, läbi lumewäljade, et lastele kõiksuguseid häid asju kinkida. Palju head tahtmist ja armastust on jõulumehele, sest wanaduse peale vaatamata rändab ta juba ligi 2000 aastat ümber ja lõbustab noort ning wana.

Edith aga ei pannud muud tähele, kui jõulumehe tumedaid filmi. Ta tuletas meele, kus ta neid filmi on enne näinud. Nüüd rääkis jõulumees, et poisikesed ja tütarlapsed kõik hääd lapsed on olnud ja ilusasti õppinud, mis eest ta neile ka palju andeid jagab. Seal jagati mänguasju,

feda kirja ära tundis, mida ta warem Hilgersile oli tagasi annud. Temal oli ka häbi, et ta esimest korda oma elu sees salakuulajaks olnud. Aga ta oli palju näinud. Seft tagasi antud arwe pääl oli lugeda: „Tänuga vastu võtnud.“ „Tule, Leeni, lähme kodu,“ fofistas ta õele,

Cinnast kodu sõites.

pildiraamatuid, kübaraid, kindaid, õunu ja pähtleid, meekooksid j. n. e.

Rõõmu pärast hüppasid annete saajad ümber. Viimati võttis jõulumees kirja välja, ja andis selle haigele mehele ja teise tema naisele. Ruidas kahvatas Edith, kui ta esimese kirjana

aga tema hääl oli nii iseäralik. „Paneme omad asjad siia esikusse, küll neid siit leitakse.“

Tugewasti tõmbas ta teist enesega ühes; pimedas tegid nad aga kolinat, ja nii leiti neid kätte. Sirmus jõulumees oli esimene, kes nende äramineku tee kinni pani. Preili Edith aga

tõstis oma mõlemad käed üles ja palus surutud häälel:

„Laske meid minna, tohtriherra — ma palun Teid! Mina ei wõi nüüd enam ennast Teile näidata, sest ma oleksin häbi pärast maa alla pugunud.“

„Kas tõesti nii? Teile ei usu siis mitte enam, et mina üksi rifaste haigete eest hoolitsen, ja et teised minu pärast surra wõiwad?“

„Oh halastage — mina olen ju muudugi küllalt kannatanud!“

„Ei, seda ei ole Teile veel mitte küllalt!“

Ja ta wiskas omal jõulumehe riided kõrwale. „Oma paraja nuhtluse peate nüüd saama!“

Ja enne kui Edith aru sai, mis nüüd sünnib, hoidis ta neiu omas kaenlas.

Kambris aga laulsid lapsed, ilma et nüüd keegi neid oleks kástinud:

„Oh ja rõõmulik, oh ja õnnelik, püha, kallis jõulu-aeg!“

Ja preili Helene nuttis kofku pandud kátel rõõmupisaraid.

Kuis oli ta nii ime-ilus, see püha jõulu-õhtu!

□□□ Jõuluingel. □□□

Uhanded tähed särasiwad taewatelt alla ja tuhanded heledad küünlad hakkasiwad täna suures linnas põlema; laste hõiske-hääled ja rõõmulaulud kõlasiwad, kõigil pool jõulurõõm, jõulu hiilgus ja sära. Rutemini kui ialgi enne tõttasiwad inimesed läbi uulitsate, lumi kriuksus jalge all, külmast ei hoolinud keegi, sest täna oli ju jõulu õhtu, mil rõõm ja õnn kui wägise inimeste murelistesse südamesse tungis ja neid sundis ka teistele andeks andma ja armastust üles näitama.

Nägemata wiisil lehwis jõuluingel pehmel tiibade lehwitusel üle maa, tema nägu oli tõsine ja waga ning suured särawad silmad waatasiwad täis taewalist heldust alla inimeste peale. Seal, kus ta mööda lehwis, laotas ta kui jõululõhna ja rõõmutundmust laiali; inimeste südamed hakkasiwad kiiremini tuksuma, silmadest õnneläik paistma ja kõigilt poolt kuuldi üksteisele soowiwat: „Rõõmsaid jõuluid!“

Wäljas linna ääres oli wäikene majake keset aeda. Puud ja põõsad oliwad raske walge lumekoorma all. Kõik oli siin wagune, kodune ja armas, kui oleksiwad siin õnn ja rahu jäädawalt elamas. Ingel waatas läbi akna, wäikesesse poolpimedasse kambris. Seal istus üks wanadlane naisterahwas; wäsinud ja troostita oli ta waade, kahwatanud ja mures ta nägu. Kõik oli nii tühi ta ümber. Ingel nägi ka ta südamesse, ta nägi seal kõige suuremat muret, mis ema südant wõib koormata, muret kadunud poja pärast. Ei olnud surm teda temalt riisunud, ei, ta oli paha teede peale sattunud, oli Jumalat, oma ema ja ilmasüüta lapsepõlwe unustanud. Seal tõstis ingel oma käe naise poole

ja ütles tasa: „Ära kurwasta, waene ema, mina tahan sinule su waese poja tagasi tuua. Täna on ju lepituse, rõõmu ja rahu püha.“ Ja ta lendas ära.

Ühes trahteritoas istus noormees laua ääres. Tema ees laua peal seisiwad tühjad pudelid, klaasid ja mängukaardid segamini. „Kadunud,“ ümises ta iseeneses, „kõik kadunud — mis nüüd!“ Korraga seisis jõulu ingel tema kõrwal. Noormees ei näinud teda, aga tal oli tundmus, kui puuduks üks õrn, pehme käsi tema otsaesist ja ütleks keegi talle waikse häälega: „Mine tagasi oma ema juure, tema on üks, kõigest maha jäetud ja nutab sinu pärast.“ — „Ema,“ sõnas noormees, — „oh ema!“ ja ta pea langes raskelt laua peale. Ingel silitas tasa ta juukseid ja noorel mehel tuli nii imelik tundmus südamesse. Tema mõtted läksiwad tagasi ilmsüüta õnneliku lapsepõlwe juure. Talle tuliwad need armsad jõuluõhtud meelde, mis ta omas waikses kodus oma wanemate ja oma õndsas õe seltsis oli pidanud. Talle tuli õe surm meelde ja kudas see oli teda oma haigewoodis palunud, emale ikka heaks pojaks jääda.

Esiotsa oli ta seda küll olnud, aga aega mööda oliwad pahad tujud ja kired ning walesõbrad teda ikka kaugemale wedanud, kuni ta wiimaks oma emale kadunud oli. — Noormees tõusis lõhkewal rinnal üles ja käis kiirelt tuba mööda edasi ja tagasi. „Ema, mina ei wõi enam sinu juure tagasi tulla, mina ei ole enam sinu poeg!“ kaebas ta omas südames selle südamevalu peale mõeldes, mida ta oma emale oli walmistanud. —

„Ära karda, tule aga,“ sosistas jõuluingel, „ema arm on suur, ainult Jumala arm on suurem.“

Ja ingel wiis kadunud poja koju. Kaua

seisis ta kaheldes ukse taga, siis koputas ta.
Uks läks lahti.

„Ema!“
„Minu poeg!“

Ja kõik oli unustatud. „Ema, kas wõid
minule andeks anda?“ Täna oli ju jõulu-
õhtu, andeksandmise, rõõmu- ja rahu püha —
ja ainult Jumala armastus on suurem kui
ema armastus. Lähedalt kiriku tornist heli-

sesiwad kellad, kauniste kõlas oreli hää ja
koorilaul:

„Au olgu Jumalale kõrges
Ja maa peal rahu,
Inimestest hea meel.“

Jõuluangel aga lehwitas oma walged
hiilgawad tiivad laiali ja lendas üles selge
taewa ja särawate tähtede poole.

Rahupüha.

Maad walged, puhtad piduriided katwad,
ja waikselt paenutawad kodukaske' latwad
end allapoole, kuuldes talwemüha,
mis jutustab, et tulnud rahupüha.

On lumeehtes metsad, mäed ja künkad.
ning säräl, hiilgusel on paistmas jääsed rünkad,
mis ilustawad rahupidu-hoonet
kui ennenägemata hõbejooned.

Ja põhjatuules üle koduraja
käib nagu kutsuw hüüd üks raugemata kaja,
et lahti tee, mis läbi talwewalla
wiib puhkust nõudja rahutähe alla.

Las' läheb elu rahurada kaudu,
et wäsinud ja nõrk wõiks koguda uut jõudu;
las' puhata ta wähekese aega,
et edasi wõiks minna uue wäega

Ja waiki jäägu tormilised hüüded,
ning seisatagu püsiwamad püüded.
Las' waikiwad, et jälle julgelt tõsta
nad wõiksid pead, töö edasi wõiks kesta.

— — — — —
Mu lumetanud kodukaske' ladwad
maa poole paenduwad, maad piduriided katwad
Ja eemalt kostab waikne talwemüha,
mis jutustab, et tulnud rahupüha.

— — — — —
M. Möru.

Lapse rõõm.

Wäike Ida on hea laps, ja ei unusta oma mänguseltsilast ka jõulurõõmu kiituses. Ta on mitu jõulukuusteehtinud ja ära kinkinud. Nüüd wiib ta viimase kingits määratud jõulukuuse oma endisele mänguseltsilasele, wäikesel Liisile, kelle isa juba ammu mullas puhkab.

Püssirohu waatide juures.

Tüürimees W. Thali jutustus.

I.

ui mind tüürimeheks ülendati, olin ma 25 aastane. Asi sündis möödaläinud aastasaja kahekümnemate aastatel, just kõige kibedamal Hispania asumaaade wabaduse wõitluse ajal Lõuna-Amerikas. Hispania asumaad tõstiswad mässu ja kuulutasiwad endid iseseiswaks. Uue walitsuse poolehoidjad wõitle-

tion" (Heatahtline). Kas pole imelik nimi sarnasele laewale, kellel laadungiks püssirohi, kuulid ja suurtükid on, ning keda rewolutsionäridele abiks saadetakse?

Ma polnud weel terwel omal eluajal sarnase laewaloksu peal sõitnud, kui see „Good Intention“ oli, ta suurus oli 230—280 tonni, laewamehi oli aga kõigest 8 mees. Kauba tõttu, mis meie laewa peal oli, anti meile hulk kangeid eeskirju ja määruseid, mis meile sugugi mokka

Sõja ohwer.

Saawatud sõjamees tunneb elulõpu liginemist ja lasab oma hobuse, kes on teda paljudes lahingutes waenlaste ridadest läbi kandnud, jumalagajätmiseks oma wõodi juurde tuua.

siwad kaua walitsuse poolehoidjatega, aga lõpuks ometi wõitsiwad uue walitsuse poolehoidjad, sest nendel oli juhiks südikas kindral Bolívar. Inglise ja iirlased, kellel neis maades midagi otsida polnud, heitsiwad kindrali poole, mõned Inglise- ja Saksamaa ärid, kes suurt kasu lootsiwad, otsustasiwad isegi mässajaid toetada ja saatsiwad tarwilist sõjamoona.

Sellel aastal olin mina tüürimeheks ühe Inglise kaubamaja päralt olewa kahemastilise purjelaewa peal, see laew wedas kaugetesse maadesse kaupasid. Sellel korral oli laewa koor-maks püssirohi, mis kindral Bolívarile ja tema soldatitele saadeti. Laewa nimi oli „Good Inten-

mööda polnud. Kõige kangemaks käsuks, ehk na õelda riikliseks eeskirjaks oli, mitte suitsetada ja mitte laternaid tarwitada, siis — mitte kunagi ilma sellekohase lubata alla laewaruumi minna.

Meie tõmbasime purjed üles ja läksime päri tuulega teele. Selle peale pöörasime lõuna-õhtu poole ja purjetasime ühtesoodu seni kaua, kui wahimees mastist meile hüüdis: „Maa!“

Meie ees oli Lõuna-Amerika rand.

Oli juba õõ, kui meie ankru wälja wiskasime. Wee sügawusemõõtja näitas 4—5 jalga sügawat wett. Meie ootasime terve tunni ja nägime wiimati paati lähenewat, milles kaks meest sõudsiwad. Meie hüüde peale wastasiwad

nemad: „Sõbrad!“ ning nimetasiwad meid kõiki nimepidi. Meie laewa äärde jõudes tuliwad nad üles laewa laele, üks nendest oli iirlane, teine, loots, pärismaalane kohwikarwa pruuni nahaga ja rääkis wigast Inglis keelt. Iirlane andis meie kaptenile kirja, mida ka kapten minule näitas. Kirja läbi teatati meile, et kallas, mille ääres meie ankrus olime, meie kauba wäljalaadimiseks mitte küllalt julge pole. Lõpuks oli öeldud, et meie endi laewa juhtimist pärismaalase lootsi hooleks wõime usaldada, kes sellekohased eeskirjad oli saanud ja meid teise kohta kaldasse pidi tüürima. Paber oli meile tuttawa ametniku poolt alla kirjutatud; meie laskime iirlase koju minna ja andsime laewa walitsuse lootsi hooleks.

Teisel päewal andis ta käsu, nagu temale määratud eeskirjad seda nõudsiwad, wõimalikult kaugele kaldast eemale purjetada. Öhtu eel alles muutsime meie tee sihti, ning keskööl jäime jällegi ankrusse.

Ma polnud weel kordagi nii wastikut isikut näinud, kui see loots oli. Eht luukere, riikakas, wahetpidamata puistas ta kõiksugu wandesõnu wigases Inglis keeles iga nelja tuule poole, oma ülespidamisega ärritas ta laewamehi nii wõrd, et see neile palju waewa maksis, et teda mitte üle parda wisata. Kapten püüdis kõiki rahustada, milles ka mina teda awitasin; oli meile kord sarnane loots saadetud, pidime ju siis tahes ehk tahtmata temaga läbi ajama. Kõige selle peale waatamata läksin ma ometi temaga riidu. Tema tahtis suitsewa piibuga alla laewaruumi minna, mina aga ei lubanud teda seda mitte teha, meile antud määruste peale toetades. Tema tahtis mind kõrwale lükata, mina müksasin teda selle peale käega. Minul polnud sugugi nõu teda pikali lükata, aga ei tea kudas see juhtus, mees kukkus prantsatades ristiselili laewa laele. Kelm kargas silmapilk püsti, haaras kusaigilt noa pihku, aga mul läks korda seda jälle silmapilk ta käest ära wõtta ning wiskasin selle üle laewa parda merde, mille juures ma temale tubli piraka wastu wahtimist pöruetasin. Ta wiskas kihwtise ja kurja pilgu minu peale ning läks eemale; see kord ei pannud ma seda tähelegi, aga pärastpoole tuli see kõik mulle meelde. . . .

Ankru heitsime meie lootsi käsu peale õs-sel kell üheteistkümnene ja kaheteistkümnene wahel wälja, sellel ajal oli tuul hoopis waikinud. Öhus ei liikunud midagi, ilm oli koltpime. Kapten oli ühes kahe kõige tubliima madrusega laewalael wahikorral. Muud mehed oliwad kõik all, peale lootsi, kes ülewal tekkis ussi wiisi kõweras olles pöönutas. Minu wahikord oli hommiku kell 9 ajaks määratud, aga õöpimes, lootsi wälimus ja ülepea terwe see olukord ei meeldinud mulle põrmugi, nii et ma otsuseks tegin laewalaele magama heita, et sellel wiisil iga minut walmis olla. Kapten teatas mulle kah, et temalegi lootsi ülespidamine ei meeldiwat ja et tema

sellepärast olla minna, et hoolsamini lootsi poolt äraantud paberit järele waadata. See on kõik, mida ma weel selle minutini mäletan, kui laewa peal magama uinusin.

II.

Mina ärkasin mingi müra peale üles, mis laewapärast kostis. . . see oli wõitluse müdin. Selsamal silmapilgul tundsin, et mulle tropp suhu topiti; üks inimene lamas minu rinnade peal, teine istus jälgade peal. Ei läinud poolt minutitki mööda, kui ma juba käsist ja jalust kinni seotud olin. Meie laew oli hispanlaste wõimu all; igast kandist ronisiwad nad laewa peale. Kuus korda kuulsin ma wett tumedalt laksatawat, nägin kudas kapten, kes trepist ülesse tuli, rinnast läbi pisteti, ning sellepeale kuulsin seitsmenda keha wette longemist. Oli selge, et kõik laewamehed, peale minu, ära oliwad tapetud. Mispärast mulle armu anti?

Ma ei jõudnud seda enesele kudagi ära seletada, aga seal tuli juba loots laternat käes hoides, ning kurjalt naeratades, tema näitas sõrmega minu peale ja noogutas peaga, nagu öeldes: „Sina löid minule wastu nägu, nüüd ma sulle selle eest alles näitan!“

Ma ei saanud liigutada ega rääkida. Selsamal ajal fassisiwad hispanlased meie laewa koormat endi laewa peale. Nad kõik oliwad usinas täös peale lootsi; wiimane käis wahete wahel laternat käes hoides mind waatamas ja naeratas iga kord hirmsalt.

Hakkas juba koitma. Suurem jagu laewa koormast oli juba hispanlaste laewa peale sisetud aga kaugeltki weel mitte kõik, sellepärast ruttasiwad hispanlased mitmewõrdselt, et enne uue päewa hakatust wargusega putku pista. Teie olete wist isegi arusaanud, et loots waenlase salakuulaja oli; temal läks korda meid sinna paika ankrut wälja heitma sundida, kus hispanlastel kõige parem oli eksitamata meie peale tungida. See oli kõik päewaselge, aga mida loots minuga teha tahtis?

Laewa peale ei jäänud peale lootsi ja mõne Hispania madruse ühtegi inimest. Nemad tõstsiwad mind üles ja fassisiwad laewa sisemisesse ruumi, kus nad mind nii kõwasti, kui aga weel jõudsiwad ühe laua külge kinni sidusiwad, nii et ma just kui puunolt lamama jäin. Selle peale läksiwad nemad minema, mind üksi jättes.

Ma lamasin tüki aega üksi pimedas, süda peksis nii waljusti just kui oleks tahtnud rinnust wälja karata. Seal ilmus loots, ühes käes hoidis ta madalat küünlajala ning puuri ja teises käes pikka peenikest õlitatud nõõri. Tema pani küünlajala, millesse juba põlew küünal oli pistetud, põrandale maha, põrand oli paksu tõkati korruga üle määratud. Küünal põles tumedalt, aga niipalju walgust andis ta küllalt, et ma tosina wõrd püssirohuga täidetud waatisid selles ruumis nägin alles jätetud olewat. Waewalt olin

ma waafisid näinud, kui juba mul selge oli, mis plaan lootsil oli. Ma wõpatasin hirmu pärast ja higi kattis rahena mu nägu. Minu tumukas lähenes seina ääres seiswatele püssirohu waafidele, waadid wõiswad kõige rohkem pool sülda minust kaugel olla. Puuri abiga puuris ta augu waadile sisse ning läbi augu jooksis püssirohi kohinal augu alla pandud käte peale.

Kui püssirohtu juba terwe kamalu täis wälja oli jooksnud, toppis ta augu kinni, pistis aga ennem selle ligi toodud nööri otsa ka sinna auku, selle peale õdrus ta terwe nööri, nii pikk kui ta oli, püssirohuga kokku, nii et nööri süsimustaks läks. Terwe selle pika ja peene süütenööri keris ta niiviisi ümber küünlajala, et üks kolmandik osa terwest küünlast ka nööri sisse jäi. Selle peale katsus ta järele, kas ma ka küllalt kõwasti kinni olen seotud ning pani oma suu minu kõrwa juurde ja karjus:

„Noh, head teed sulle ka õhku lendamiseks ühes oma laewaga!“

Minuti pärast oli ta juba ülewal laewa lael, ühes sealolewa kahe madrusega laskiswad nad luugi kinni, aga nii, et luuk wähe irtakile jäi, üles waadates nägin ma läbi prao walgust paistwat. Ma kuulsin kudas lootsik laewast eemale sõudis, kuulsin ärasõitwa laewa mühinat, mis sedamööda tasemaks jäi, kudas laew eemale jõudis. Minu pilk langes põlema küünla peale; et ta üsna terwe oli, wõis ta tundi 6-7 põleda, aga selle peale waadates, et üks kolmandik osa temast süütenööri sisse oli mässitud, jatkus temast oinult paariks tunniks, ning peale seda oleks fuli kergeste põlema kargawa süütenööri külge puutunud. Mina lamasin tropp suus, laewalaele kinnikõidetult kui puupakk maas.

Minule näis, nagu põleks minu elu ühes selle küünlaga ära, ma lamasin seal üksinda keset merd, oma hirmsa ja mõõdapääsemata saatuse hooleks jäetud, oma hirmust otsa oodates. See piin pidi terwelt kaks tundi wältama, ma ei wõinud häält teha ega appi hüüda, ei wõinud ennast kudagi kaitseda, ja seda tuleb täsiseks imeks pidada, et ma juba esimese poole tunni jooksul hinge Issanda hooleks selle koleda hirmu mõjul ei andnud.

Luuk ei jõudnud weel kinni kukkudagi, kui ma juba üleloomulise jõuga oma käsa kõidikutest püüdsin wabastada, mis aga weel seda enam ihusse lõikasiwad, aga põrmugi järele ei annud. Weel wähem lootust oli mul jalgade wabastamise peale, ning meelt heites pidin ma puupaku wiisi wagusi jääma . . . tropp suus takistas hingamist, ma wõisin ainult nina läbi hinge tämmata.

Minuti jooksul lamasin ma waikselt ning ei pööranud pilku küünla pealt ära. Sel ajal kui ma nii lamasin ja waatasin, färkas mul mõte, et kas ma ehk läbi nina ei wõiks tuld ära puhuda; aga küünal seisis liiaks kõrgel ja kaugel minust. Ma püüdsin, peatasin jälle ja

püüdsin ning lamasin uuesti liikumatalt. Sõeks põlenud küünla tuht kaswas ikka pikemaks ja pikemaks, wahe tule ja süütenööri wahel, mille küljes minu elu rippus, jäi lühemaks ja lühemaks. Mina rehendasin, et mulle elamiseks weel kõigest poolteist tundi üle jääb.

Poolteist tundi! Kas tõesti mingit lootust ei ole, et selle lühikese aja jooksul keegi laew minule abiks ilmuks! Wast ikka warem ehk hiljem märgotakse neis wetes siin fundmata laewa! Aga kas nähakse teda õigel ajal? . . .

Päike ei olnud weel tõusnud, seda ma märkasin läbi luugi prao paistwa walguse järele. Wabastamise katsetest surmani wõsinud, jätsin ma mõllamise järele, seisin liikumatalt ja kuulatasin igat wähemat, kui krabinat. Ma ei kuulnud midagi, peale kalade sulpsu lõõmist ja mastide naginat, mis ühele ja teisele poole äärde õhtsusid

Wiis weerand tundi! Põlenud küünla tuht oli weel pikemaks kaswanud ning ärasulanud raswa kord, millel nüüd inetu seene kuju oli, oli weel paksemaks läinud. Warsti, warsti pidi see punetaw, tuline tahjoas alla kukkuma. Kas kukub ta süütenööri peale, kui laew jälle kõigub? Niisugusel korral jääb minul ühe tunni asemel ainult weel kümme minutit elamiseks aega. . .

Ma püüdsin palwetada, aga waate juures äranõetud küünla peale, suriwad palwe sõnad mu suus. Asjata püüdsin ma oma pilku kõidkuwa küünla tule leegi pealt ära pöörda, asjata katsusin ma oma pilku luugi prao peale juhtida, mille läbi päewa walgus mu peale langes, — aga ei suutnud. Siis katsusin ma silmi kinni pigistada. . . Kord, kaks . . . ja wiimaks ometi suutsin neid kinni pigistada.

„Jumal kaitsegu sind armas ema! Hoidku ka Tema sind, armas õde Liisi! Önnista neid, Jumal, ja anna mulle andeks!“ waat see oli kõik mida ma jõudsin öelda, ennem kui mu silmad ilma oma tahtmata lahti läksiwad. Ma waatasin küünla peale, ja kõik mu mõtted kadusiwad järsku udusse. Ma ei kuulnud enam kalade sulpsu lõõmist, ega mastide naginat, ma ei mõtelnud midagi, ega tundnud midagi, ma waatasin ilma silmi pilgutamata tule peale, tuht, mis weel pikemaks oli läinud, kõikus äkitselt, keeras end küljeli ja kukkus tulipunaselt. . . Önneks aga läks ta ennem, kui küünla jala peale jõudis kukkuda, üleni mustaks ning hädaoht oli mõõdas.

Ma pingutasin meeleheitliselt oma jõudu, et luugi prao poole waadata, aga see käis üle minu jõu. . . Küünla leek needis minu silmad oma külge, ma ei wõinud neid tema poolt mitte ainult ära pöörda, waid ma ei suutnud neid isegi kinni panna.

Tuht läks ikka pikemaks, aga wahe tule ja süütenööri wahel ikka wähemaks. . . seda oli weel ühe tolli osa. Üks toll! Paljalt mõelda, et inimese hing ja ihu tühjast paljast küünla

tollist ära wõib rippuda! Selle mõtte juures hakkasin ma metsikult naerma ja ma naersin nii, et hing kinni jäi, aga siin puufus mulle jälle see hirmus küüna silmi . . . naer suri mu huultel, kogu keha jäi tuimaks . . . ma lamasin jõuetult ja liikumata . . . Mu mõtted läksiwad lõpulikult segi.

„Emakene! . . . Liisi! . . . Ma ei tea,

appi . . . aga tema kisa jääb ikka vaiksemaks, ikka nõrgemaks ja kustub wiimaks hoopis, . . .

Mis peale seda sündis, seda ei tea ma mitte, sest et ma mõistuse kaotasin. Ainult ühel ilusal hommikul tõusin ma woodis üles, minu woodi juures istusiwad kaks inimest, kuna jalgot sis keegi herra seisis ja tähelepanelikult mind waatles. Minu uni, ehk õigem, see olek, mida

Wäike äpardus.

Rõõmsaste tormasid lapsed keltudega lumemäele, peale selle, kui oma õpetunnid ilufaste illes olid ütelnud. Aga suure kiirega mäest alla sõites libises kelt teelt kõrwale ja pillas sõitjad lumesse.

millal ta tuli, aga ta tuli, see ei olnud meelte peffus, tema oli tõesti siin, minu kõrwal. Liisi oli nii rõõmus, naeris. Tema naeris . . . Noh, isegi mäista, miks siis mitte? . . . Kes wõib Liisit sellepärast noomida, et ta mõtles mind joobnut olewat, nagu lamaksin ma joobnud peaga maas ja ümber minu õlle waadid.

Tss! . . . waata ta nufab . . . ta wehkleb tulekarwalises udus, ringutab käsa ja hüüab

ma uneks pidasin, kestis mitu nädalat. Mina olin oma suguwendade seas Trinidadati saare peal. Kaks kuud läksiwad mööda, ennem kui tohtrid leidsiwad wõimaliku olewat minu küsimiste peale wastata. Meie laew, nagu ma isegi arwasin, heitis ankru väga kõrwalises ja üksikus paigas wälja, nii et hispanlased, kes peale selle veel pimedada õõ peale lootsiwad, julged oliwad, et keegi neid nende plaanis, laewa paljaks rõõwida,

segama ei saa. Äbi ei tulnud mulle mitte kalda, woid mere poolt küljest. Amerika laewa pealt, kes waike ilma pärast paigal oli sunnitud seisma, märgati merel laewa päewa loojamineku eel, ja et kapten meie laewa ankru peal seiswat nägi, sarnases kohas, kus keegi laew harilikult ilmaski ankru wälja ei heida, saatis ta oma laewalt paadi meestega asja järel waatama. Paati, meeste juhatajaks, saatis ta oma tüüri-mehe, kes esialgu meie laewa peal midagr kaht-

last ei ole märkanud, warsti aga näinud ta läbi luugi prao walgust paistwat. Kui ta minu juurde jõudnud, olnud küünla tule leek juba üsna süütenööri juures; oleks ta vähem külmawerelisem olnud ja kohe mitte süütenööri pooleks lõikanud, siis oleks tema ja ta madrused ühes minuga õhku lennanud. Süütenäär plahwatanud küll põlema aga, et ta pooleks lõikamise läbi püssirohu waadist ära oli eraldatud, siis jäi see tulemata, mida armas Jumal ise oleks teadnud.

Leinapajud.

Hall mure jalutab südamemaadel,
käib hinges ringi nukruse saatel.
Tõusewad ägedad pisarasajud,
wõrsuwad, võrsuwad leinapajud.

Meel hämar... Unenäod jäljeta kaowad
wõi põhjata ahastus' — meresse waowad.
Tusk rinnas kiigutab hingewalu,
häwitab südame tammesalu.

Näen meeleheitmise-pilwesid suuri,
näen uusi leinapajude juuri

tärkawat elupuu-kändude kõrwal
lootuste raiesmaa kõrbe sõrwal.

Ja lāngus oksadest kaebehāält kuuled...
Kōledad elu-sūgisetuuled
laulawad murede lauludewiisi,
ehiwad leinawaid kurbdusehiisi.

Hall mure käib ringi nukruse saatel
mu kõrbesarnastel südamemaadel.
Ei lõpe ahastuse-wihmasajud...
Wõrsuwad, võrsuwad leinapajud...

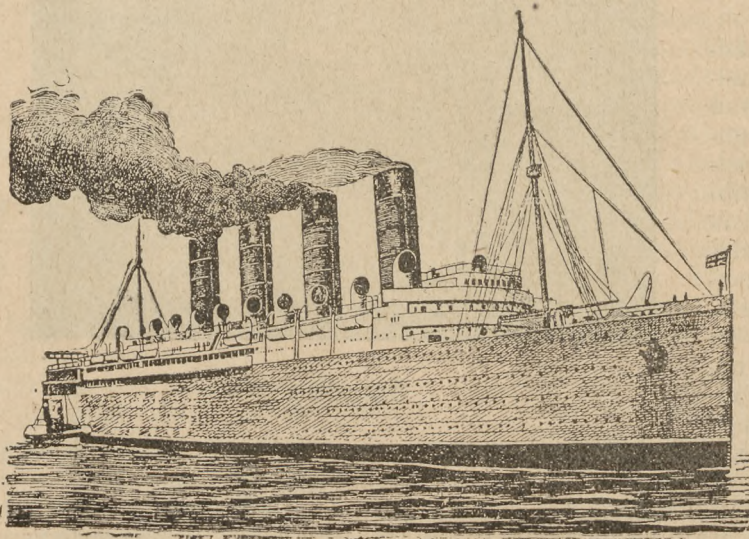
M. Mõru.

„Titanica” hukkaminek.

Kui suured merelahingud wälja arwame, ei ole mere peal ennemalt kunagi nii palju inimesi korraga hukka saanud, kui 14. aprilli (1912. a.) öösel, kus Inglise hiiglaurulaew „Titanica” oma esimesel teekonnal Amerikasse põhja wajus. Inglise laewaselts „White Star-Linie” tahtis seda 133 sülla pik-kust laewa ehitadesi kõiki seniseid okean laewu üle lüüa, ja täis usaldust õnneliku reisi peale, asusiwad wäljasõidul Southamptonist tema peale 2200 inimest reisijaid ja laewamehi, pealegi kus laewajuhatamine wilunud ja ustawa kapten Shmiti käes seisis ja laewaseltsi direktor ise ka weel kaasa sõitis. Reisijate seas oli palju suuri Amerika rahamehi ja teisa tähtsaid mehi, kes siin 10 sülda üle weepinna ulatas ujuwas palees kõige kindlamine ja mõnukamine üle suure ilnamere Amerikasselootsiwad jõuda. Kahjuks langes see reis niisuguse aastaaja peale, mil idapooles Neufundlandi palju jäämägesid kokku tungib; siiski mõis tawad kaptenid suuremalt osalt sellest hädahust eemale hoida, „Titanicaga” taheti aga ühtlasi ka uut kiiruse-rekordi luua, lühidalt, selgest ilmast hoolimata tormas see hiigla-laew

täie jõuga ühe suure jäämäe wastu, misjuures ta arwatawaste ligi weerand osa oma põhjast katki käristas. Äklist hädahoitu äratundes kutsuti nüüd küll traadita telegrafi kaudu teised teatud kaugusel merel wiibiwad laewad abiks, kuid kõigest ühel nendest, „Carpathial” läks õnneks õigel ajal

paigale jõuda. Olgu-gi, et meri kaunis wagane oli, kujunes õnnetus siiski kohutaw-suureks, peaaeglikult sellepärast, et päästepaatisi reisijate ja laewameeste hulgaga wõrreldes wäga wähe oli, ja ainult üsna wähe aega wältas, seal oli see laewachituse tehnika uuem ime ühes kaugele üle 1500 oma elu pärast wõitlewa õnnetuga ligi 3 wersta sügawasse merepõhja wajunud. Meeltheitja kapten, kangelase meelne telegrafi elektriker ja laewa muusikakoori mehed, kes wiimasel minutil weel waimulikku laulu „Ligemal, Jumal, Sul,” mängima hakanud, läksid wabatahtlikult sur-

Aurulaew „Titanica”

ma. See kohutaw õnnetus tegi vähemalt seda üht head, et nüüd kindlamad rahwuswahelised määrused mereõnnetuste eemaldamiseks wälja anti, nimelt peab igal laewal küllaldaselt päästepaatiseid kaasas olema, traadita telegrafi peawad õõ läbi töötama ja jäämägede liikumise puhul tuleb teine kurss wõtta.

□□□ Rahu maa peal. □□□

A. Schmitthenneri jutustus kolmekümne-aastasest sõjast.

Oli üks külake, see seisis nii kaugel ilma-kärast, et head ja halvad sõnumid sinna alati alles kaks kuud hiljem jõudsiwad, kui teistesse kohtadesse. Nii sündis ka, et 1647. aastal jõuluajal seal weel ei teatud, et kolmekümne aastase sõjaahastuse järel jälle rahu on walitsemas, ja ometi olid riigisaadikud juba 25. oktobril rahulepingu taha pidulikult wiimase suure punkti pannud.

Warsti peale Mardi päewa oli küll üks rändaja sell tulnud, see jutustas, et rahu jälle isamaal on, ja ta ise olla näinud, kuidastalupojad maanteed mööda sigu müügile ajanud; aga keski ei uskunud teda.

Nii arwasid need inimesed endid ikka weel kesk sõda olewat. Kellel põllul ehk metsas midagi tegemist oli, wõttis tubli seltsimehe ligi. Waheldamisi kandsiwad nad tulenuia, ja enne kui tööle asusiwad, otsisid ümberruse läbi; kuna üks puid raius ehk põldu kündis, seisis teine wahi peal. Mõnikord oli ka sõjariistus mehi näha olnud; püssipaukudega aeti need laiali. Kas need wäejooksikud olnud wõi muidu rõõwliid, ei teatud.

Jga pühapäew lisas õpetaja suurele kirikupalwele kalli rahu palumise sõnad juurde, ja peaaegu iga püha tagant lasi ta oma armsamat laulu: „Oh Jumal, waata taewast Sa, a wõta halasta“ laulda.

Ta oli hääletu sellest saadik, kus kroatlastel teda piiritust palawa weega oliwad sundinud jooma, ja ülepea oli ta sellest saadik põdur. Aga ta täitis weel oma ameti-

kohuseid ja inimesed saiwad oma karjast aru, ka oli neil kõigil nüüd wõimalik hästi tema lähedale istuda. Sõda, katk ja nälg olid wad kangeste laastanud.

Nõnda oli jõulu laupäew kätte jõudnud. Keski ei mõtelnud enam rändaja selli rahu-

sõnumi peale. Ainult üks ei olnud seda unustanud. See oli õõwahi wana ema. Wiie aasta eest oli ta kurja töötuse andnud. See piinas teda nüüd. Sest ta oli suremas. See oli ühel talwisel päewal, seal tõiwad nad tema mehe surnult kodu. Mööda kihutawad ratsanikud oliwad ta lihtsalt üleannetuse pärast maha lasknud, kui ta kännu otsas istunud ja kuiwa leiba näsinud. Sel korral sa-jatas ta Jumalat, et see niisugust taewani kisendawat ülekohut sündida lasknud, ja töötas mitte enamalt armulauale minna, kui sõda otsas on.

Nüüd oli ta haige woodis ja teadis, et surema peab, ja igatses püha õhtu söömaega. Aga kui õpetaja temale nõu andis selle igatsuse järele teha, sest tema töötus olnud jumalakartmata, seal pöö-

Saladus.

ras ta näo seina poole ja ei andnud ühtki wastust.

Täna nüüd heitles ta rahutult woodis ringi. Köha piinas teda ja weel midagi.

„Minu õnnis isa suri wastu jõulu esimest püha,“ ütles ta hommiku wara juba.

Ja natuke aja pärast ägas ta waljuste. „Mis sul on, ema?“ küsis poeg ja tõttas woodi juurde.

„Olen ju ometi ristiinimene!“ sosistas haige.

„Homme on lauakirik,“ algas poeg jälle, „kas sa ei soowiks ka, ema?“

Seal küsis ema kärsitu häälega: „Kas on rahu juba tehtud?“

Ööwaht raputas kurwalt pead. „Meie ei saa seda ilmaski näha, ema, ei sina ega ka mina.“ Ja ta astus uksest välja.

Seal astus pojapoeg haige woodi äärde, pikk, suur noormees, nagu kuusk. Ta oli ahju taga istunud ja piiru kallal nikerdanud.

„Ma lähen linna, wanaema, ja küsin, kas sõda wõi rahu on. Homme hommiku olen ma jälle tagasi.“

„Jah, mine,“ sosistas haige ägedalt ja kiirelt, „mine, enne kui sinu isa tuleb, ta muidu ei salli seda.“

„Kelle käest pean ma küsima, wanaema?“

„Wärawatornis elab Waibel. Tema naine on minu ristitütar. Tema käest küsi, tema teab seda. Nad saiwad minu käest hõbesoolatoosi pulmakingiks. Selle andku nad sulle töö tunnistuseks, kui rahu on tehtud. Mine, wõta oma isa oda kaas, hunt —“

Aga noormees ei kuulnud enam. Juba tõttas ta mäest alla Hundikuristiku poole.

Kuus tundi oli kuni linnani. Tee sinna wiis läbi tühja karjamaa ja paksu metsa, mahapõletatud weskitest ja mahajäetud küladest mööda; siis astus ta alla laia, awarasse orgu suure jõe ääres, kust maantee läbi käis ja linn juba kätte paistis. Läbi metsa ja karjamaa traawis hunt, ja läbi oru rändasiwad rõõwlisalgad, aasta aasta kõrwal.

Päewa läbi lamas haige wagusalt. Kui poeg lõunaeinet keetis — rohkem naisterahwaid majas ei olnud, — küsis ta: „Kus see poiss ometi on?“ Aga ta küsis rohkem eneselt kui emalt, ja see waikis. Jlm hakkas pimedaks minema. Seal waatas mees täis muret lauta ja küüni, silmitses külatega mööda üles ja pööras siis tummalt tuppa tagasi. Ta istus ahju äärde pingi peale. Nägu oli tal tõsine. Ema oigas.

„Kas tahad midagi?“ küsis poeg pingi pealt.

„Nüüd on ta linnas,“ hädaldas haige.

„Poiss?“ hüüdis mees kohkunult.

„Ta läks küsima, kas juba rahu on.“

„Ema,“ karjus poeg, „sinu süüks jääb see, kui ta mul otsa saab.“

Haige ümises arusaamatalt. Ta hambad plagisesiwad. Mõlemad waikisiwad.

Toas läks päris pimedaks. Ainult kassi silmad läikisiwad ahju alt välja.

Kui kuu üle küüni katuse paistma hakkas, tõusis mees üles, wõttis sarwe seinapealt ja lahkus sõnalausemata toast. Kass hiilis temale kuni ukseni järele, kargas siis aknalaua peale. Aga sealt puhus külma sisse. Paari wolksuga oli ta jälle ahju ääres,

heitis wana paigale, ja tema silmad läikisiwad surija woodi poole.

Wahepeal tõusis kuu ikka kõrgemale ja kõrgemale, ja nüüd waatasiwad tähed alla metsakuristikku, kohe küla ääres, Hundi-auguks kutsuti teda, ja inimesed teadsiwad, mispärast. Tähtede walgus tungis alla kuni kitsa, pimeda põhjani. Seal lamas tume kogu, peaaegu liikumata, inimene ja loom, heitlemas elu ja surma peale. Ülewal kuristiku serwal seisis ööwaht ja piilus alla. Aga tema pilk ei ulatanud heitlejateni, ja wõitlus oli kärata, ainult kondid murdusiwad ja tuul kandis nohisemise laiali, enne kui see ülesse jõudis. Sel silmapilgul, kui isa ära pööras ja küla poole sammuma hakkas, kerkis kuristiku sügawusest eksiw pilk wilkuwasse tähtede walgusesse, ja wägewa wõimuga lõi nagu wõitew walgukiir hingedarjatus lõpmatusesse: „Jssand Jumal, ma pean wanaema armulauale aitama!“

Ööwaht oli pikkamisi edasi sammunud kuni surnuaia künkani. Sealt paistis kõige kaugemale ümberringi. Ta piilus üle lumega kaetud maastiku, tema pilk wiibis natuke aega mustjate kuuskede juures, mis Hundjauku kinni katiwad. Siis sammus ta aegamisi üle kuupaistest walge surnuaia. Ühe suure hauakünka juures seisatas ta. Siin puhkasiwad seitseteist, kes kahe päewaga katku surnud. Nende seas ka tema naine ja kaks tütrekest. Kolmanda, wanema tütre oliwad sõjamehed kaasa wedanud. Ta ei olnud enam tagasi tulnud.

Jäädawalt kadunud! Kudas see tema südame kokku kiskus. Ta mõtles oma poja peale. Aga kui ta nüüd silmad üles tõstis, et uuesti ringi waadata ja kuulutada, seal särasiwad tähed temale nii mahedalt ja troostiwalt wastu, et tal silmad niiskeks läksiwad.

Ja ühe korraga torkas tal meelde: täna on Önnistegija sündinud.

Ta wõrdles tähtede seisku. Oli kesköö aeg. Ta wõttis oma sarwe ja puhus kaheteistkümnendat tundi. Siis sammus ta künkalt alla. Kui ta praegu külatele oli astunud, seisatas ta ja hakkas walju häälega laulma:

„Ma tulen taewast ülewelt,
Häid sõnumid toon teile sealt:
Neid toon ma teile rõõmuga,
Neid tahan mina kuuluta.“

Praegu tahtis ta edasi jätkata: „Üks laps on meile sündinud,“ seal nägi ta üht kõrget kogu külatega mööda üles tulewat. Nii sihwaka kaswuga on kõigest üks, hõiskas tema süda, minu poeg! Noormees astus aeglaselt, ta oli palja peaga, käed waeleti rinna peal.

Ühe küüni warju jäi ta seisma. Pool rõõmustades, pool imestades astus isa lähemale.

Aga enne kui ta küsida jõudis, hüüdis poeg nõrga, wõõrالاadi häälega:

„Isa, too õpetaja, wanaema wõib jumalaarmu wõtta!“ Ja sosistades lisas ta juurde: „Rahu on tehtud!“

„Rahu!“ karjus õõwaht ja tuikus tagasi. „Rahu!“ kordas ta ja pisarad purskasiwad tal silmist, ja ta wärises nagu palawikuhoos.

Natuke aega seisis ta sügawas mõttes ja ümises oma ette ikka seda üht sõna: „Rahu.“ Siis kogus ta ennast ja tõttas suurte sammudega õpetaja maja poole. Poja oli ta unustanud.

See sammus pikkamisi tagasi. Sagedaste jäi ta seisatama ja litsus käed wastu rindu. Aga natuke aja pärast läks ta edasi, mööda wiimasest majast, kus surija wanaema puhkas. Külalt wälja Hundiaugu poole lohistas ta ennast. Mis ajas teda sinna kolledasse kohta? Tahtis ta ärakägistatud waenlasele weel kord klaasitanud, werest nõrguwasse silma waadata?

Wahepeal oli õõwaht kirwe tera abil õpetaja maja ukse lahti murdnud. Tema koputamise peale polnud awatud. Tunti juba seda koputamist õõ ajal. Toas seisis õpetaja põlwili ja palus Jumalat, et waenlased teda ilma piinamata surmaksiwad. Seal hüüdis õõwahi tuttaw hää tupp: „Rahu!“ Õpetaja waatas tardunud silmadega tema poole, otsekui ei mõistaks ta midagi. „Minu ema tahab surra. Andke talle Jumalaarmu. Rahu on maa peal!“ See käis wanal mehel üle jõu. Ta hakkas nuuksuma, nuuksus nõnda et hale oli kuulda.

Õõwaht aga läks edasi, kooliõpetaja maja poole. Wastu akent pörutades hüüdis ta: „Mina olen, tee lahti!“

„Kus põleb?“ hüüdis kooliõpetaja ja tegi luugi lahti.

Seal wõttis õõwaht temal pea ümbert kinni, najatas oma näo ta wastu palet ja sosistas tal ühe sõna kõrwa sisse. Kooliõpetaja tuksatas, siis nutsiwad mõlemad mehed rind rinna najal.

„Ma pean helistama, lase mind lahti,“ ütles wiimaks kooliõpetaja. Aga õõwahil woolasiwad tundmused üle. Wäewõimuga tegi rauk ennast wiimaks lahti, äratas oma pojad ja ruttas kiriku poole, kuna õõwaht jälle õpetaja maja poole pööras.

Neliteist aastat oliwad kellad waikinud. Wiimast korda oliwad nad jõulupühadel peale Nördlingi lahingut helisenud. Siis waikisiwad nad, et mitte rööwleid ligi meelitada.

Ja nüüd — nüüd kõlasiwad nad jälle!

„Mis teeb sedasi?“ pärisiwad lapsed.

„Kellad helisewad,“ ütlesiwad wanad.

„Tõuske üles, lapsed, rahu on maa peal!“

„Kes on Rahu?“ küsisiwad lapsed, „wõ-

tab Rahu meil ka kitse ära ja lööb isa weriseks?“

„Waikige, lapsed, ja pange ennast riidesse ja palwetage.“

„Kas see on Rahu, kes sedasi kõmiseb?“ pärisiwad lapsed hirmunud. Aga ema ei andnud neile praegu wastust. Seal hakkasiwad nad nutma ja ronisiwad igaüks oma tuntud peidupaika, ja kuulatasiwad täis hirmu neid wõõraid helinaid.

Halwaste kõlasiwad kellad. Suur kell oli lõhki. Kohe peale sõja algust oliwad waenlased selle ja keskmise, missugust nüüd enam seal ei olnud, tornist maha lasknud ja kaasa wedanud. Suur kell leiti pärast metsast jälle üles. Aga ka nõnda kõlas see wanadele nagu taewaheli.

Aga siiski ei olnud õiget rõõmu. Kohutawalt kerkis silma ette wälja kannatatud wiletsus. Igaühele tuli tema kaotus meelde, ja nendest paljudest hingehaawadest woolas werd. Tardunult waatasiwad inimesed üksteise otsa, segaselt seisiwad nad külatäna was ringi.

Kahe mehe toetusel tuli wana õpetaja külateed mööda alla. „Leeni wõtab jumalaarmu,“ ütlesiwad inimesed. Mitmed asusiwad kaasa. Rong liikus wiimase maja poole.

Õpetaja astus õõwahi ja kooliõpetaja wanema pojaga surija tupp. Piirg süütati põlema ja pisteti seinaprao wahele. Osawõtlikud käed walmistasiwad lauakese püha õhtusöömaaja jaoks. Õpetaja kumardas haige üle ja kange kähinaga tuliwad tema huulte üle kõlata sõnad: „Rahu on jälle maa peal; kas soowite nüüd jumalaarmu?“

Seal otsis naisterahwas hirmunud silmadega ja kobas waipa mööda ringi; „kas soowite?“ kordas õpetaja. „Näete, teie peate surema. Tehke rahu Jumalaga ja lahkuge rahus!“ Rauk kiskus silmad lahti ja waatas tardunult õpetaja otsa.

„Kus on soolatoos?“ sosistas ta.

„Õõwaht ütles: „Ta on segane.“

Seal asus kalk, otsustaw ilme surija näole. „Ma tahan —“ ägas ta.

„Mis sa tahad, ema?“ küsis poeg ja wõttis tema ümbert kinni.

„Ma tahan nõnda surra,“ häälitsetes surija ja tähendas käega seina poole.

„Ta tahab silmad seina poole surra,“ ütles poeg.

Sel silmapilgul läks uks lahti. Salk mehi seisis wäljas. „Tasa! Pikkamisi!“ hüüdsiwad nad endamisi ja tõiwad poolelti talutades, poolelti kandes surija pojapoja sisse.

Riided ripendasiwad sellel weriste räbalatena keha peal, rind oli suur wereauk, kust laialt ja mustalt werd wälja tungis. Mehed tahtsiwad teda teise tupp wiia, aga tardu-

nud pilguga waatas surmawalt haawatu wanaema woodi peale ja püüdis sinna poole. Nii talutasiwad mehed ta sinna, kuhu ta tahtis. Ta wajus woodi peale maha, nii et see üleni ja üleni tema werega määritud sai. Ta kobas surija käe järele, ja kui selle leidnud oli, surus ta sinna ühe asja, mida seni kramplikult peos hoidnud. „Säh, wanaema,“ ümises ta, „sinu ristilaps laseb sind terwitada ja ütelda, et rahu on jälle maa peal. Siin on see soolatoos tõe tunnistuseks.“

See tõepant oli temal kiskja metsalisega wõideldes käest langenud. Sellepärast oli ta weel kord tagasi pööranud. Sealjuures oliwad tema haawad, mis ta samblaga kinni toppinud, uueste lahti läinud.

Surija katsus sõrmedega soolatoosi. Seal lõi tema nägu õndsalt helkima. „Jumalale olgu tänu,“ sosistas ta, „rahu, rahu!“

„Ta sureb ilma jumalaarmuta,“ hüüdsiwad juuresolijad.

„Ta saab seda taewas,“ ütles õpetaja. „Suudelge oma ema weel wiimast korda,“

sosistas ta õõwabile, „ja siis walmistage ennast oma pojaga jumalaga jätma. Raske ohwri peate teie rahule tooma.“

Nad tõstsiwad nooremehe tasakesi põrandale. Naisterahwad pesiwad tal haawu. Jsa heitis tema kõrwa ja waatas tema kustuwatesse silmadesse.

Õpetaja tahtis weel midagi ütelda, aga seal län matas nuuksumine tal hääle. See julgete, siniste silmadega poiss oli tal armas olnud. Algas surmawõitlus. Wahepeal kogus tuba mehi ja naisa täis. Võitlus ei olnud raske. Nüüd oli see lõppenud. Naised hakkasiwad nutma. Õpetaja põlwitas maha. Seal jäiwad kõik wait ja laskiwad niisama ka põlwili. Üksnes õõwaht jäi oma poja kõrwa lamama.

Õpetaja algas: „Au olgu Jumalale kõrges —“

Wärin käis läbi koosolejate. Ta oli walju häälega kõnelenud. Õpetaja isegi peatas kohkudes. Wiimaks jatkas ta edasi. Põrutawalt, nagu kellaheli, aga puhtalt ja kõlarikkalt kajas läbi toa: „— ja rahu maa peal ja inimestest hea meel.“

Mõtted jõulu-õhtul widewikus.

Wiis ühetoonilist kella lööki äratasid mind sügawaist mõtetest. Ma waatasin toas ringi: nagu midagi wõõrast walitses siin, igapäewane harilik tunne oli kadunud, millegile kõrgemale maad andes. Widewik oli juba käes, sest ei wõinud asju toas enam hästi seletada. Wist oli jõulu wana, seni kui ma toolil mõtteid mõlutasin, päralt jõudnud ja pühadeks kõik ettevalmistanud. Keset tuba seisis jõulu kuusk weel ehtimata, sest teised läksid kirikusse ja soowisid tagasi tulles kõik ühes koos puud ehtida. Nagu sala wägi tõmbas mind toas olewa laiaoksalise kuuse poole. Ma tõusin toolilt ja liginesin talle. Oh, missugust mõnusat lõhna lahutas ta tupp! Ma oleksin teda peaaegu kaelustanud. Tüki aega wahtisin ta tumedasse pöue, siis heitsin ta alla pikali, mis ikka mu kõige armsam lõbu jõulu ajal on. Seal unustasin ma kõik: unustasin saiad, worstid, pühade kingid, ühe sõnaga — terve ilma. Ahnelt hingasin kuuse magusat lõhna sisse, mis mind, kui wärske allika wesi karastas.

Läbi kuuse okste tungis kahwatanud kuu ja särawate tähtede hõbedane hiilgus mulle silma. Missugune ärarääkimata pühalik tund!.. Oh, wõiks ma elu aeg nii moodi poolpimedas toas kuuse all lamada ja kuu ning tähtedega mõttes rääkida. Tõeste, ma ei tüdineks iialgi ära, ma

ei wahetaks niisugust silmapilku mingisuguse waranduse wastu ilmas, miski inuu ei suudaks mind nii rahulikuks, nii õnnelikuks teha, kui ma seda jõulu laupäewa õhtul, kuuse all lamades olen.

Waheajal oli kuu otse akna kohta jõudnud ja saatis nüüd oma kahwotut walgust otsekohe tupp. Jäänud lumi, mis weel kuuse okstel ära polnud sulanud, hiilgas kui kõige säravam kard. Ja seintel peegeldasiwad end kuuse oksad tumedates warjudes. Kell seinal tiksus ühtesoodu edasi, muidu oli kõik waikne. Ma ei julenud waljumine hingata, et mitte waikist rahu segada. Korraga kuulsin kõrwalt toast tasast laulu häält, mis pärast wähe waljumaks muutus: „Püha õõ, õnnistud õõ,“ kajasiwad sõnad ja tuffaw wiis mulle kõrwu. Ma kuulatasin, hinge kinni pidades. Kui kõige ilusam koorilaul, ei, kui inglite laul, paistis see ammu tuntud wiis mulle täna olewat. Ärärääkimata kenaste sündis see kõik kokku: tasane laul, kuuse magus lõhn, kuu kahwatanud kiired ja muidu nii waikne rahu. See kõik tungis südamesse ja äratas seal kõige kenamad tundmused elule.

Neil, seal teine pool seina, oli õigus: see oli püha õõ, õnnistud õõ!

Neiu Meeri.

Wõitlusele, wõidule!

Üles, mehed, wennad! Üles, armsad õed! Üks meie ühise waenlase wastu, kes terwet meie sugu ära häwitada ähwardab! See waenlane on kõigile tuntud alkohol, ehk wiina-waim, mis pealt näha wäga ilusates, tihtilugu wärwirikas-

ja mõistus arusaamiseks antud on. Selle waenlase (alkoholi) rüüstawat tööd ei ole waja mitte ainult teiste jutu järele uskuda, mitte ainult raamatutest lugeda ehk wanade sõjakangelaste käest kuulda, waid igamees wõib ise näha, ise kuulda,

Wiina mõju.

tes wägijookides peituneb. Ükski muu waenlane pole nii kardetaw, kui just nimelt tema, sest et ta mitte ainult teatawaid nurki ajutiselt paljaks ei riisu, mitte ainult kohati kümneid ja sajandeid tuhandeid inimesi wägiwaldselt surmawalda ei saada, waid kogu inimlikku elu maa pealt järk järgult nõrgendades sootumaks kaotada wõib.

Asi on ju igaühele küllalt tutaw ja selge, kellele silmad nägemiseks, kõrwad kuulmiseks

ise oma elus saadud nähtuste põhjal otsustada, et wägijookide tarwitamine lollus on, et selle kuritegewuse wastu wõitlema peab ja et sellest wõitlusest kõik otsekohest waimlist kasu saavad, millepärast ka kõik arusaajad inimesed, alkoholi wastu wõitlemises kaasa töötama peaksiwad otse iseenda kasuks.

Terwis on kallim kui warandus. See on igaühele selge. Sellepärast peaksime siis ka

terwist ihust hingest hoidma, ja mitte üksnes oma enese juures, waid ka ligimeste juures, sest haigete rawitsemine, haigete eest hoolitsemine, haigete häda kisa jne. ei ole sugugi armsad asjad, waid nähtused, mida wõimalikult ära hoidma peaks. Ja mis riisub veel rohkem inimeste terwist, kui kuri alkohol, olgu otsekohele (isikliku joomise) ehk kaudsel (wanematest pärandatud joomise tagajärje) teel. Küsigem teaduselt, ja meie saame kohutawaid arweid kuulda, kui palju inimeste terwis, meie kallim wara ilma peal, wägijookide tarwitamise all on kannatanud ja kannatab. Üles siis selle waenlase wastu kõik, kel elu armas, kel perekond kallis, kel terwe ja tugev järeltulew sugu soowitaw on! Meie peame wõitlema ja wõitma, kui edasi elada tahame, ehk muidu muutub ilm juba lähemas tulewikus ainult kidurade ja põdurate eluasemeks, kus harwa veel täitsa terwet isikut leidub — ja järk järgult sureb kuulus „looduse kuningas“ sugu wälja. Tõsi küll, et see veel aega wõtab, et pool pimedate, pool kurtide, langetõbiste ja lollakate ajajärk kaua kestma saab, kuid tulemata need kurwad nähtused ei jää, kui wägijookide tarwitamisele piiri ei panda. Waadake aga ringi, kallid kaaskodanikud, ja ähwardawad pildid paistawad teile igalt poolt silma.

Töö on õnne alus. Ilma tööta ei wõi inimene õnnelik olla. Meie wõime tihti lugu seal seda rõhuwat meeleolu märgata, kus tööd ei tehta, õigem ütelda: kus tööd teha ei taheta, kas ebaarwamise ehk wale arusaamise tõttu. Töö puudust ei ole kusagil. Ei leidu ühes asjas tegemist, siis leidub seda teises ometi, kui aga teha tahetakse, kui tööst häbenedes meelega kõrwale ei hoita. Ma mõtlen siin muidugi wabalt töötamisest, mitte sunnitööst. Iga töö peab wabalt walitaw ja töötajale armas olema, ilma sellela ta ju midagi õnne ei too. Mis takistab aga töötamist veel suuremal määral, kui alkoholi tarwitamine. Purjus inimese tööd me tunneme. „Kassiahastused“ ja „selli-päewad“ on ju kõigile tuttawad asjad. Nõrgaksjäämine ja haigused joomise tagajärjel (olgu otsekohe ehk pärandawalt) ei ole enam saladused, waid awalikult kindlaks tehtud. Kahtlemine on wõimata. Wõitlusele siis selle tööhäwitaja wiinawaimu wastu, mis meie luid, liikmeid ja lihakseid nõrgestab ja halwab ning sellega meie tee õnnele pääsemiseks kinni paneb! Kõik me tahame õnnelikud olla, sellepärast peame ka kõik joomise wastu wõitlema ja wõidule jõudma, muidu muutub ilm meile häda-oruks, kus üksnes rõhutud meeleolu walitseb, kus ainult õnnetu leidub.

Kõigis oma töös jo tegewuses peab inimene iseseiswusele katsuma jõuda. Jäädawalt nõori otsas talutamiseks olla, ainult teiste näpunäiteid

oodata, üksnes teiste juhutamise peale julge olla, — seda on wähe, sellega ei suuda enam ehk wähem täielik inimene ilmaski leppida, waid tungib iseseiswusele. Rohkesti takistab seda tungi aga alkohol, sellepärast — maha temaga!

Niisama tähtjas kui kehalik terwis on ka waimu terwis. Halatsemise wäärt on inimene (õigem: inimese-loom), kellel mõistus segane ehk liig wäikene on. Mõistusega suurstab ju „looduse kuningas“ siin ilmas; suurema mõistuse tõttu on ta siin juhtiwat, walitsewat osa mängimas; mõistuse puudusel ehk selle rikkimineku korral langeb inimene kõige wiltsamate, kõige alamate loomade liiki. Kes soowiks enesele sarnast langemist? Kes ei kohkuks, kui talle teatatakse, et paari aasta pärast sa oma mõistuse kaotad? Kes ei püüaks kõik selleks teha, et see kallim looduse and alles jääks ja wõimalikult rohkem edeneks? Ja ometi näeme meie igapäew, et rohkesti inimesi leidub, kes meelega oma mõistust wägijookidega rikuwad. Osalt on siin nõrga tahmise jõuga, osalt harjunud kombega, osalt teaduse puudusel rumala jultusega tegemist. Hullumajade ja wangikodade arwustikud kõnelewad sellest kohtulikult kindlaks tehtud kohutawat keelt, kui palju, kui hirmus palju wägijookid selleks kaasa on aitanud, et inimesed mõistuse kaotasid ehk selle segaduse puhul ka teiste wastu kurjategijaks said. Kes julgeks siin veel kaitsekõnedega wägijookide tarwitamise kasuks ette astuda? Ei, seda ei usalda küll meie päewil enam ükski terwe mõistusega inimene teha, waid tahtmata tungib iga arusaaja ja headsoowija rinnast hüüd: „Maha alkohol! Wõitlusele kõik paremad, targemad inimesed selle mõistuse waenlase wastu! Meie peame wõitma, sest muidu muutub maailm terwelt hullumajaks, milles esitsa nagu erandiks veel üksikud wangikambrid sees leidub. Jah, tööle kõik, kellel inimlik mõistus kallis on!

On mõistus maha joodud, siis on ka teadused meile kadunud. Ja mis on inimene ilma teadusteta! Ainult paljas nimi. Siis ei oska meie hea ega kurja wahel enam wahet teha, sest arwustuse wõime on tähtsiks läinud ja igasugune edu kaob. Püüded ja ihaldamised, mis veel ehk alles jääwad, on toored, metslikud, alawäärtuslised. Ja nõnda langeme meie alkoholi mõjul kuhugile alla tooruse riiki, kus inimlusest ainult jätiseid leidub. Ühes mõistuse, ühes arwustuse wõime kadumisega langeb ka kombus, kaob huwitatus kunstide ja kõige wastu, mis ilus on ja edurikkast loomise wõimest, milleks inimene kutsutud on, ei ole enam juttugi. Ei, nii kaugele meie ometi langeda ei tohi. Sellepärast wõitlusele kõik!

T. Kuusik.

○○○○○ Pööre. ○○○○○

Räagu-Madis oli kolepahas tujus. Ta peffis pool tundi oh'aotjaga hoost, lõi jalaga koera ja kirus igasuguste wägijõnadega walget emist, kes oma pöršajakarjaga hageritust wälja oli roninud, wäljawärama oma tõwera ninaga lahti tõstnud ja nüüd parajaste kartuliwao otja peal tänamust uudie-wilja maitjes. Madise nägu oli pilwes, nagu sügine taewas. Isegi piibu oli Madis ära unustanud, wõi õigem — piip oli Madise ära unustanud, sest ta ei tolmunud lugugi, waid kõlbus nagu eluta warr peremehe hammaste wahel, ja kui peremees oma lõstunud pa ed, nagu wana kortsunud lepalõõja, sisepoole tõmbas, et pahanduse peale tublit „peakõhtumehe popsu“ teha, siis wirises ta ainult troisistult ja jäi, nagu kiwakas naine oma mehega jonnides, külmask. Madis tõmbas teist korda weel; ei aga „wa' Viiru“ itkagi streitis, siis wiskas Madis ta kollsudes hõõwlipingi peale ja hakkas tõsi näoga katkest rauapuud uurima, mis pinumaal, hõõwlipingi kõrwal raiepaku otjas ajus. „Ei sellest turadist tule enam kedagi wälja!“ ütles Madis endamisi pahaselt ja wiskas rauapuu kinnuhunitu otja: „Waja õige Raie käest lõunat norida ja siis Sepasajana-Zuhani poole uut rauapuud ostima minna.“

Seerama katkine rauapuu, mis nüüd reheahju kütteks oli määratud, oligi Madise pahatuju põhjuseks. Seis hommikul, kui Madis wäljale kartulimaguvi läks lahti ajama, oli rauapuu terve ja Madis kõige paremas tujus. Wäljal oli aga jala-kivi, mida Madis juba aastate wiisi küllalt oli tirunud, kuid selleks korraks jällegi ära unustanud, rauapuuaga elu ja surma peale kofu pörkanud ja oma tüüajale wiimase hingepa we ära pidanud.

Madis kirus esie kivi, siis aga hoost, — mis ta just jalakiwi kohal räpataks oli läinud, ning pidi wiimaks kartulimõitjad wäljale jätma ja ise koju minema uut rauapuud ostima.

See oli Madisele päris ootamata õnnetus, sest sügisel ajal on igal põllumehel aeg kasin ja tööd palju: kartulimõitmine, rehed. . . Ei ja ei ööd ööks, ega päewa päewaks; muudkui rühi aga peale hommitust õhtuni, ja juba pooleit ööst tõuje jälle rehele.

Ja Räagu-Madis oli üks töökamateist peremeestest terwes külas, kes miski töd juures tagasi ei tõmbanud, waid tööle kõige jõuga, aina surmapõlgtusega, peale rõhus. Ta ei pidanud sulastki, waid armas paremaks iseennast kahe mehe eest taga sundida. Maabrid nimetasiwad teda selle eest küll „titipungaks“ ja „ahnets päitjaks“, aga mis see Madisele puutus, kuigi ta seda wäga hästi teadis?

„Meisjused on tööloomaks jündinud,“ ütles Madis igakord, kui teegi tale kitiiduse ja üleliigse töd pärast etteheidet hakkas tegema: „ja kes on pandud orjama, see orjaku hea meelega.“

Seega ali jutt otjas. Ja teegi ei hakanudki Madisega niisuguste asjade üle nagu töd ja uut-

moodi põllutööriistad, waidlema: iga üks teadis ju, et sest niisama palju wälja oleks tulnud, nagu wee sarja kallamisest, — Madis jäi itkagi kangekaelselt oma arvamise juure.

Waar' niisugune oli Madis ning niisugusena tabas teda ka tänane õnnetus. Ja õnnetus andis ennast praegusel filmapiigul koguni mihemordist tunda. Sest Madisel oli kartulimõitmine pooleli, kui rehile ülewale ja ahe wedamata. Nüüd wilita ega katkise rauapuu kallal ja wiida aega! Uut polnud, nagu Madise küste, tagawaraks ka mitte. . . Wäga arusaadam, et niisugune seisukord tööka mehe südame kuhjaga täis ajas ja teda maad ja taewast kofu kiruma sundis.

Madis waatas weel korra wihaselt katkise rauapuu poole, pilistas ja läks tuppka Raie käest lõunat norima, kuigi see päitese seisaku järele weel weidi warawõitu oli.

Kui Madis lambrisse astus, istus Rai parajaste ahju ääres järi peal, juur punkaus põlwele wahel, ja weeretas wana, kulunud kahaga kulbiga wõid kofu.

„Kas süüa annad, wõi ei anna?“ küsis Madis altkulmu Raie poole piludes.

„Tule Jumal appi! Wõi tema tahab juba nii wäga süüa? Mul alles hommitune pure juus. Miks ja siis nii wäga kartulimähalt ära tulid, ega sa jelle ajaga ometi magusid lahju jõudnud ajada?“ paristas Rai ühe hingega ja weeretas wõid ühesoodu edasi.

„Sina aga piirad peale! . . .“ pörises Madis wastuse asemel lakke wahtides: „Nagu sina teaks, mis hommitune pure wõi kartulimähalt on. Anna süüa, muud midagi. Mul waja Sepasajana-Zuhani juure minna ja pärast ahet wedama hakata.“

„Sina teaks. . . sina teaks!“ mõnitas Rai. „Miks ma siis ei tea. Sinul waja süüa ja sinna minna, muudkui aga lõntida peale, ja mina — tee aga tööd! . . .“

„Ena mul tööd kah, mis sa teed?!“ piikas Madis kihwtiselt naeratades ja habet sügades. „Wa' kulbi naru mõistab iga lõlgi mõõda liua põhja nühtida — ja see tema kee i töd! Anna parem süüa, ma saan minema, ega's mul aega pole sinuga siin jahwatada!“

„Jahwatada?! . . . Küll ma sulle jahwatan!“ kargatas Rai ägedaks saades. „Wõi siis see polegi töd, mis mina teen?! Mul kahe nädala koor kofu lüüa, lähed ju kätte mõrastama — tema keeli pole see aga sugugi töd! Käsi ju õlast haige! Teistel naistel külas igapähe oma mõimajinad ja koorelajutajad, teewad wõi walmis, nii et ei tunnegi, mina aga — nühi peale wa' kulbi näruga, et film hall peas. . . Ja tema — ena mul tööd. . . ena mul tööd! . . .“

Madise nägu läks õige pilwe. Ta tahtis nagu midagi õige tüsedat welda, kuid — lõi käega ja läks, ilma et lõunapöök oleks ootama hakanudki,

ühmides uuesti wälja, kuna Rai weel tüti aega toas endamisi edasi pörises ja Madist kirus, et see temale wõimafinat polnud olnud ega tema tööst midagi ei pea.

* * *

on, mis Räägu peremehe libedal tööajal kodust wälja ajas?"

"Ega's ma muidu ka tulnud ühti," wastas Madis wenitades ja harkas kõrwatagust sügama: "Tulin õige waatama, kas sul uut rauapuud mulle

Jõulu õhtul.

Jõulupuu on täies ehtes, kõik koguvad endid särava kuuse ümber kokku ja rõõmus lauluhelin kuulutab, et Petlema laudas sündinud laps ka meie päewil paljude südameid wõib rõõmustada ja meeli ilendada.

Sepasauna Juhani, kestealine tiijeda kasmuga ja targa näoga mees, oli parajaste reheall uue wedruäkke kallal ametis ja seadis sellele piisid külge, kui Räägu-Madis teretades sisse astus.

"Tere, tere naaber!" sõnas Juhani sõbralikult ja ulatas Madisele kätt. "Mis hea asi see siis õige

oleks laenata. Hobusenäru, näh, tõmbas mul täna rauapuud kiwi taha puruks, omal mul uut tagawaraks ei juhtunud olema . . ."

"Mm-h, ja . . . Halb asi küll, kui niisuguse õnnetuse tagajärjel töö kiirel ajal peab seisma jääma, kuid mina, wa' naaber, selles asjas find küll

avitada ei wõi, — pole omalgi ainustki rauapuud olemas."

"So-oh? . . Mina mõtlesin, et eks sul ikka ole. Kudas sa muidu siis läbi a'ad? Ega sa siis

wäljal. See „kullijalg," nagu sina teda nimetad, on aga uutmoodi Amerika wedruäke, millega ma riistihkeina jõoti puruks kriimustama hakkas. Wanad harkjahad kihutawin aga reheahju, — olid teised

Calwel metsas.

Raske lumeford katab talwel metsa ja maad, harwa mõni rändaja puhkab oma wäsimust puu all pingil istudes.

ometi selle kullijalaga, mis ju ees seal maas on, kartuliwagusi lahti kriimusta."

"Eks ma katju ka kudagi läbi saada. Mul tuli linnas näituse ajal korra tuju peale, ja ostsin omale kartuliwõtmise masina — töötab praegu

juba üsna otjas; uued rauapuud müüsin aga laadal maha, — mis nendega enam teha, kui paremad tööriistad olemas on?"

Räägu-Madis ei mõistnud naabri jutu peale memmgi ütelda. Ta tegi niisuguse halenahkaka näo

nagu oleks talle ämber külma wett kaela kallatud. Ta hallides filmades wälkus aga meelepaha selle üle, et ta rauapuud laenata ei saanud, ja tadeus, et naabril waja pole wiletsate tööriistade pärast oma kallist tööaega raisata ega külas rauapuud laenamas käia.

"Sa hakkad siis õige mõisniku moodi peale," kohmas Madis wiimaks habet sügades, ja ta pill jäi tardinult kufagile kangukesse õhtu rippuma.

Suhan teeras wedruätkle pandla kinni ja pööras siis uueste naabri poole:

"Mis siin mõisnikust wõi maamehest rääkida — inimene peab ajaga sammu pidama ja itka seda walima, mis parem on. Kalagi otsib tuis sügavam on."

"Mmmh — — ja. . ."

"Ja aeg on raha, ütlevad inglased, Misk me siis seda asjata wanade, isa-isaegsete tööriistade kallal peakime raistama, kui wabrikud iga päew uusi ja paremaid valmistawad."

"Eks ta ole. . . Mine tea, kas nad paremad on maksawad ainult palju raha. . ."

"Ilma rahata ei saa meie päiwil enam piibutäit tubakatki, mis seda ilmaaegu räägid! Ja kas sa's seda wälja rekendamud polegi, et raha ka raha annab. Mida paremad põllutööriistad, seda rohkem ja ka põllust saad, sest paremate riistadega wõid ja palju rutemine ja paremine põldu harida. Mul, näituseks, on juba kartulid ülewal. . ."

"Kartulid ülewal?! . . Tohoo nõid!" imestas Madis ja ta nägu läks weel lopergusemaks kui ennemalt.

"Muidugi on ülewal! Ja rehed peffan ka mõne päewaga ära — täna wearwad poisid wilja küüni ja tulewal nädalal sel ajal on wiljapeksmine juba unustatud! Wõin täie jõuga linade kallale ajuda."

"Mmmh! . . . Ma saan Mardipäini wõtta. . ."

"No — jah, ega's see ime pole, kui sa wana isa-idade wiisi pintadega ruffid materdad, nagu usfi aia alla, ja hoostega suwivilja ära rikud — tangud hobuse sõnnikuga pooleks. . ."

"Kudas pooleks?"

"Muidugi, et pooleks! Hobused pillawad oma mustuse puhjas pahmasse, karjapoiss, kes sul ka pahma-poisits on, tutub, wana piht kasukas seljas, nagu külmetanud wares pahma peal — ega's see näe midagi! Ja wana Madis muudkui feeda hobuse sõnnikust putru ja müü tangutoop kopitas ja kaks odawamalt kui Sepasauna-Suhan! Eks ole nii?"

"Mmmh — — mine tea, kas sinugi hobused oma musta pahma peal lakke pilluwad. . . eks nad itka pilla sinnaajamasse, kuhu minugi kõrwid."

"Ma'p lasse enam hobuseid pahma ligigi — effid wa' wennas! Minul on nüüd tubli rehepeksu-masin — peffab wilja mis tolm taga — eila proowisin."

"Tohoo, wenike! Põris mõisnik, mis mõisnik. Ei mul niipalju raha loopida ole! Waene mees; katfun kudas läbi saan."

"Mis ja tühja räägid, et sa waene mees oled

— kitfi oled sa ja wanameelne tah! Ei tule põllu-meeste-seltsi ligigi ja wiilib wana hartshatadega põldu. Sa, wanamees, oled wiiskümmend aasta ajast maha jäänud — waat, mis on!"

"Mmmh. . . Ja fina?"

"Mina?! Ega's ma ennasti kiitma hakka, aga sinust ette olen ma fiiski. . . Tule õige wäljale minuga kaasa, ma näitan sulle alles, kudas töö täib."

"Ah, la!" olla peale! Pole aega. . ."

"Nüüd sul tuli taga jah! Rauapuud pärast pidi aega küll olema. . . A' räägi tühja juttu! Rähme jelsis wäljale, küll ja sealt koju minna tah jõuad."

Madis jäi mõttesse. Ta küsis kõrwatagant wiie küüne abil nõu ja wahtis filmi pilgutades päitest, mis juba õhtupoolitusse hakkas wajuma.

"Rähme pealegi," ütles ta wiimaks wenitades. "Tööpäew on täna jaks muidugi mofas. Eks ma waata siis ka, mis „mõisnikud" teewad."

Ja paari minuti pärast kriukfus wäljawäraw ning lihaw, karwase sabaga Muri saatis naabrid mõne sõbraliku haugatusega õuest wälja — teaduslilele õpereisjule. . .

* * *

Päike oli juba ammu loojas kui Räägu Madis koju jõudis. Rai pani parajaste õhtusööki lauale. Wärske wõi ilutses juba peremehe platfi kohal taldreku peal. Madise nägu läks peremaise hoolikat talitust filmates õige rõõmsaks. Peremees oli nähtawaste meeletusa kus see ja teine jätnud ja oli kõige paremas tujus. Ta kortsulisel näol kiilgas otjustaw rahmijesõud ja tüse tööhimu. Madisel oli nähtawaste midagi mõnujat mõttes, mille kordamineku üle ta kindel wõis olla. Raie nägu oli aga tujane ja muhe. Alurnine mofk wõdijes nermiitult ja filmad heijiwad kortsus kuldude alt seenewätkusid mehe poole. Raiel oli, nagu näha, suur himu Madisele ajaraistamise pärast „episte'i" lugema hakata, kuid mehe mõnus tugu oli eide kõneohtrule sulu ette surunud. Siiski ei jõudnud wa' elatanud eewatilitar keelt hammaste taga hoida, waid pahwatas pool tahmata:

"Sa'p märka enam kojugi tulla! Räh, pere juba ammugi jõõnud."

"Mis siis? Seda parem, üfsipäine parem weel helpida," naljatas Madis wastu ja lisas siis, tuumale kartulile wõid peale pannes, juurde: "Homme waja linna minna, peab õige wara üles tõusma."

"Mis ja sinna jälle otsid? Tule Sumal appi. Täna wedeleb poole päewa külas ja homme jälle linna! . . . Kes su rehe mahapeffab? . . ."

"Mis rehega nüüd häda peaks olema, ega's ta parfil hapuks lähe. Mul linnas palju asju ajada," seletas Madis saladuslikku nägu tehes. "Tahan sulle, wa' Rai, uue, „pintwoodi" tuua. . ."

"Sa wana inimene lähed itka wiimaks peast

*) Amerika wõimasinad „Bent wood."

segasets! Mis pagana „pintwoodit“ sulle tarwis on? Ets ja fängis näe magada.“

„Ega's see magamise jaoks olegi wa' lollakas!“ õpetas Madis naist, ise õnnelik, et ta targem mõis olla kui eit. „Sepajauna-Zuhan näitas mulle täna uutmoodi mõimafinat, mis palju parem on kui sinu wana puukaus ja tulunud fulp, ja selle masina nimi olla „pintwoodi,“ mõi — — kudas ta nüüd oli, mine tea. . . Olla linnast jaada; teha aina ise mõid, muud kui istu ja wänta! Ja kartulimõimise-masina ja rehepefju-masina toon ka. Eiis en meil laupäewa õhtuks kartulid ülewal ja wili pefjetud. Waat' siis, Kai! . .“

„Ah, mis ja weel ei räägi?!.. Pefsa ikka Jõulu

laupäewakski ära!“ torises Kai ja hakkas koera, kes jõõgilaua all põõnutas, uksest wälja ajama. . .

Tunni aja pärast olivad Räägu wanad juba ahju taga woodis teli all. Kai oli kohe magama jäänud ja norstas magusaste. Ta pahem käsi tegi aga wahete wahel nermilikka nõtsusi — wist nägi perenaine mõitegemisest und. Madisel aga ei tahtnud ega tahtnud uni peale tulla. Silmad wajasidwad küll paarile forrale juba sinni, aga läfswad kohe jälle lahti. Sest Madise mõttes mõltuimwad, nagu luupainajad, põlluiõõriistade kauplus, rehepefju-masin, kartulimõimise-masin, mis nagu tuulis-past üle põllu tuistab, wedruake ja „pintwoodi“ . . .

K. Pinkowski.

Jõulu mõju.

Küll on täna meie herra
Lahke, helde, wiisakas,
Ei ta kellegiga kära,
Ainult headus olemas!

Mis küll muutis herra meelt
Nii, et kõrwale läks ta teelt?

Sest et kallid Jõulud ees,
On ka herra „teine mees“.

Waatke armsa proua nägu,
Täna, — just kui ingliske!
Kõik ta jutt ja kõik ta tegu
Pole enam endine.

Miks küll proua muutis meelt,
Püüab taltsutada keelt?

Eks ju Jõulud ukse eel,
Sest ka muutus proua meel.

Moonakas ei wannu kurja,
Nagu muidu alati,
Peremees ei sõitle orja,
Kui see teinud wõõriti.

Miks on muutunud neil meel?
Miks on tõlbiks läinud keel?

Kallis õhtu tulemas,
See ka kurjust jahutas.

Woorimees käib hobusega
Umber, nagu sõbraga
Mitte keegi teist ei sega —
Kõik läeb waikselt, jonnita.

Kust küll tuli muudatus,
Algas elu päris uus?

Jõulud, jõulud ukse ees,
Jgaüks nüüd „teine mees“.

Muidu raksub jutlustaja
Kantslist nagu pöörane,
Utleb: „Muud teil pole waja, —
Tehke tööd ja paluge.“

Aga täna hüüab ta:
„Armad hinged! kuulge ka!“
Jõululaps, see uudist tõi,
Jullustaja uueks löi.

Wanad kaunis rahutumad,
Toimetawad salaja;
Noored loodawad, et nemad
Jõulu kingi saawad ka.

Kõigil — ülendatud meel,
Ladusamalt liigub keel.
Kallis püha imet teeb, —
Elu märksalt edeneb.

„Jõulud! jõulud!“ hüüdwad lapsed,
Ühes isa, emaga.

„Jõulud!“ hüüdwad rikkad, waesed,
Terwed, haiged, wangid ka . . .

Igal pool on rõõmu hüüd, —
Kes on selles süüdi nüüd?
Süüdi — süüta lapsuke,
Kes kord süündis ilmale.

Hõiska taewas, hõiska maa,
Hõiska ühes rahwaga!
Umustagem kõik, mis paha,
Lätkem pahad kombes maha,
Siis kui lapsed tõttame
Wastu Jõulu rõõmule!

T. Kuusik.

